

Presentació

Generalment denominem *transició* a qualsevol episodi, fase o període que es considera crític i que succeeix durant els processos de canvi, siguin aquests maduratius, socials, educatius o d'una altra mena, i que es caracteritza per les repercussions que té en els individus i en els contextos en els quals ocorre.

Les transicions en educació s'han anat convertint en un tema recurrent, atès que causen un gran impacte sobre les institucions educatives i sobre els individus que han de transitar-les. En relació amb les primeres, ha d'atendre's als valors acadèmics que s'hi incorporen i es relacionen amb el manteniment institucional; sobre els segons, cal tenir present les dinàmiques que els facilitin donar respostes adaptades a les exigències amb una visió prospectiva de les accions. És rellevant, no obstant això, l'impacte en els estudiants, donats els canvis que es promouen derivats de les demandes socials i econòmiques, en el sentit de facilitar-los les adaptacions actuals i futures.

Al llarg del procés de desenvolupament humà, les persones passen sovint per diferents etapes que van configurant la seva situació actual. Aquestes etapes, des de la visió de la formació reglada, parteixen de l'educació infantil i arriben a l'educació superior. En aquesta última s'ha conformat un perfil del professional que es caracteritza per assumir un alt nivell competencial que li conferirà, de la mateixa manera que en altres transicions, canvis en la identitat i, per tant, en les maneres de ser i d'estar com a persona, com a professional i com a ciutadà.

No podem deixar d'apuntar que el problema de les transicions educatives és l'efecte finalista que determinats nivells educatius planegen, perquè això no assegura un futur pronòstic d'èxit en la vida per a les persones. Per això, poden aventurar-se una sèrie d'assumpptes que des dels processos d'orientació caldrà atendre, entre els quals destaquem la falta de sensibilitat cap a les diferents transicions per part de les institucions, les dificultats per assumir rols futurs en funció dels estudis realitzats per part dels estudiants, i les incerteses en els processos de col·laboració entre les institucions educatives i el món social i laboral.

En aquest monogràfic centrem la mirada en dues etapes educatives: educació superior, en concret en el primer cicle, incidint en els processos d'abandó i persistència quan una persona transita cap a aquesta etapa educativa, així com en la construcció del seu projecte professional durant la formació; i segon cicle, analitzant una formació poc estudiada des de la realitat iberoamericana,

i també la transició des de la primària a la secundària, etapa crucial per a l'inici de la gestió del projecte professional. Arran d'aquests plantejaments, incorporem un espai d'anàlisi i debat en relació amb els processos de transició dels estudiants des d'una perspectiva global. Sobre aquest tema es presentaran una sèrie de recerques i anàlisis vinculades a la Red Iberoamericana de Investigación de Estudios sobre las Transiciones en la Universidad (REIDET).

La primera de les aportacions, «Análisis de las motivaciones y de las expectativas de los estudiantes de máster en Educación», feta pels professors Pedro Jurado de los Santos, de la Universitat Autònoma de Barcelona, i Pilar Figuera Gazo i Juan Llanes Ordóñez, de la Universitat de Barcelona, explora la percepció que tenen els estudiants de màsters de l'àmbit de l'educació en relació amb un conjunt de variables de transició, satisfacció i perspectives de futur, posant l'èmfasi en el paper de les motivacions i les expectatives. Aquest treball evidencia una sèrie de dificultats que tenen els estudiants per gestionar la seva carrera professional a partir del màster o per analitzar les possibilitats professionals de la nova formació i la capacitat per albirar el màster com a oportunitat per a la seva especialització. Cal destacar els reptes del professorat per atendre la diversitat del col·lectiu.

El segon article, «La transición de los estudios de máster: motivaciones y expectativas de estudiantes de dos universidades brasileñas», realitzat per les professores Tània Regina Raitz, de la Universidade do Vale do Itajaí, i Franciele Corti, de la Universitat de Barcelona, i pels estudiants de segon cicle Danilo José Ferreira, Alexandre Vanzuita i Melissa Zeni, de la Universidade do Vale do Itajaí, té com a objectiu estudiar el procés de transició acadèmica i laboral dels estudiants del màster en Educació de dues universitats brasileres. En concret, s'ha analitzat el perfil de l'alumnat, els factors motivadors per a l'elecció del màster i les seves expectatives de formació, així com les seves oportunitats laborals. Els resultats revelen que els motius principals que van portar als estudiants a triar el màster es vinculen amb la necessitat actual del mercat de treball, és a dir, amb tenir una formació que els possibiliti millors condicions per accedir al mercat de treball i també redefinir la seva trajectòria professional. S'apunten, així mateix, els problemes que comporta l'abandó i els factors que el justifiquen.

El tercer article, «La construcción de la identidad personal y profesional de los deportistas de alto nivel», escrit pels professors David López-Aguilar i Pedro Ricardo Álvarez-Pérez, de la Universidad de La Laguna, indaga una de les fases més complexes en la trajectòria vital dels esportistes d'alt nivell: la retirada. Aquesta etapa requereix una adequada preparació i planificació prèvia. La definició del projecte professional i vital pot ajudar els esportistes a afrontar aquest procés abans, durant i després de la retirada de la seva activitat. En relació amb aquesta problemàtica, l'objectiu de l'article és analitzar la influència de diferents factors associats al desenvolupament professional i vital d'esportistes espanyols d'alt nivell. Se'n destaca la importància de la formació acadèmica i el disseny d'un projecte personal i de vida sobre el futur desenvolupament professional.

El quart article, «La transición de la enseñanza primaria a la secundaria. Un estudio exploratorio en Brasil», de la professora Caterine Fagundes, de la Universidade Veiga de Almeida, i Mateus Saraiva, de la Universidade Federal do Rio Grande do Sul, reflexiona sobre la universalitat de la secundària. L'última etapa de l'educació bàsica, obligatòria i gratuïta, està en marxa al Brasil i una de les dificultats ha estat assegurar la progressió contínua dels estudiants que hi han ingressat. Amb l'objectiu d'analitzar la qualitat de la transició dels estudiants a l'escola secundària, es va realitzar un estudi en una escola pública situada a Porto Alegre. Les dades obtingudes permeten concloure que el factor motivacional va ser decisiu per a un bon rendiment escolar i per a la permanència a l'escola fins a l'últim any d'educació bàsica.

El cinquè article, «Estudio longitudinal del proceso de abandono y reingreso de estudiantes de Ciencias Sociales. El caso de Administración y Dirección de Empresas», escrit per les professores Mercedes Torrado Fonseca i Pilar Figuera Gazo, de la Universitat de Barcelona, investiga sobre l'abandó dels estudiants del sistema universitari. En l'actualitat, la prevenció de l'abandó universitari constitueix un dels reptes de la política universitària. L'estudi reflecteix les diferències en la valoració sobre els motius de deserció relacionats amb l'any d'abandó, així com la importància d'establir sistemes de diagnòstic continuat al llarg de la trajectòria acadèmica de l'estudiant universitari per poder dur a terme un treball més preventiu des de les instàncies acadèmiques.

I, finalment, l'article «Las trayectorias profesionales de los estudiantes de máster en Educación: un análisis desde las expectativas y la transición», fet per la professora María Delia Justiniano Domínguez, de la Universidad Católica Boliviana, descriu la realitat dels estudis de postgrau en Educació en el context bolivià. Els canvis estructurals de l'educació superior boliviana exigeixen l'anàlisi de la formació des de dos punts de vista: el sociocognitiu i l'estructural. A partir del fonament que permeten establir les teories estructuralistes, es presenta un postulat centrat en l'anàlisi de les trajectòries universitàries, els itineraris de la formació de postgrau, les teories sobre la transició i les expectatives dels alumnes. Els resultats permeten visualitzar elements clau com la procedència acadèmica, l'elecció dels estudis, el projecte professional i el compliment d'objectius acadèmics i vitals, que són els que permetran estructurar processos en la seva trajectòria universitària.

Pedro Jurado de los Santos
Universitat Autònoma de Barcelona

Juan Llanes Ordóñez
Universitat de Barcelona

